

DEEL I

Inleiding

HOOFDSTUK 1

Algemene werkinstrumenten

Herman Coppens

1. Bibliografie

TERMINOLOGIE

Archiefterminologie voor Nederland en Vlaanderen. 's-Gravenhage, 2003.

COPPENS (H.). *Archiefterminologie. Archief termen voor gebruik in het Rijksarchief*. Brussel, 1993.

ARCHIEFWETGEVING

VANOOSTERWEYCK (J.). *Het archiefwezen in België*. Brugge-Brussel, 1969.

COPPEIN (B.). De aanhouder heeft niet gewonnen. Relas van mislukte pogingen ter vervanging van de Belgische archiefwet, in *Bibliotheek- en Archiefgids*, 2006, nr. 2, p. 9-14.

TOEGANG TOT ARCHIEVEN

COPPENS (H.). *De ontsluiting van archieven. Richtlijnen en aanbevelingen voor de ordening en beschrijving van archieven in het Rijksarchief*. Brussel, 1997.

THOMASSEN (T.), LOOPER (B.), KLOOSTERMAN (J.), eds. *Toegang: Ontwikkelingen in de ontsluiting van archieven: Jaarboek 2001*. 's-Gravenhage, 2001.

JANSSENS (G.). Internet en archief, in JANSSENS (G.), ed. *Door de archivistiek gestrikt. Liber amicorum Prof. Dr. J. Verhelst*. Brussel, 2000, p. 131-148.

NOUGARET (C.). *Les instruments de recherche dans les archives*. Parijs, 1999.

2. Kernbegrippen

Archiefonderzoek veronderstelt enige voorkennis van in de archiefwereld gehanteerde begrippen en beheersmethoden. Vooreerst vergt de term archief een korte toelichting. De betekenis van de term wordt vaak verengd tot wat oud is of met de hand geschreven. In werkelijkheid is de datum, noch de vorm van een archiefstuk relevant. Zowel geschreven, gedrukte, getekende en audiovisuele documenten kunnen – onder bepaalde voorwaarden (zie verder) – als een archiefstuk fungeren. Het medium waarop de informatie wordt opgeslagen, op papier of digitaal, is evenmin van invloed.

Wat is een “archiefstuk”? Een essentiële eigenschap is dat het document werd ontvangen of opgemaakt door een persoon, een groep personen of een organisatie – generaliserend de “archiefvormer” genoemd – in het raam van zijn of haar taken en activiteiten. Als archiefvormer komen niet alleen formele organisa-

ties (een school, een bedrijf, een ontvangkantoor, enz.) in aanmerking maar ook individuele personen (een politicus, een kunstenaar, enz.) en informele, los georganiseerde groepen personen (een supportersclub, een familie, enz.). Het geheel van de door een archiefvormer gegenereerde documenten heet een “archief” of “archiefbestand”.

Overeenkomstig de basisbeginselen van de archiefwetenschap maakt een archiefstuk deel uit van het archiefbestand waarin het bij het ontvangen of opmaken is opgenomen. Achteraf kan het er niet aan worden toegevoegd. In de archiefwereld wordt dit het “herkomst- of bestemmingsbeginsel” genoemd. Archivarissen trachten de samenhang tussen archiefstukken te bewaren door deze samen te houden per archiefvormer in één archiefbestand. De interne samenhang tussen archiefstukken wordt tot uiting gebracht in de structuur van het archief, die een afspiegeling hoort te zijn van de organisatie en/of de werkprocessen en activiteiten van de archiefvormer.

3. Oriënterende hulpwerken

Welke archieven komen in aanmerking voor het gezochte onderwerp? In archivalische termen betekent dit: welke overheid was bevoegd voor een bepaalde aangelegenheid of – indien het een persoon of een particuliere organisatie of groep betreft – wie heeft op dat terrein enige activiteit ontplooid? Om het antwoord op deze vraag een stuk gemakkelijker te maken stelt de archiefwereld de onderzoeker een aantal typologische, thematische en institutionele hulpinstrumenten ter beschikking.

3.1. *Typologische studies*

In typologische studies wordt een analyse gemaakt van de inhoud, de functie en het mogelijke gebruik van een bepaald type bron. Voorbeelden zijn de studies voor de documenten van het kadaster en de registratie:

VERHELST (J.). *De documenten uit de ontstaansperiode van het moderne kadaster en van de grondbelasting (1790-1893)*. Brussel, 1982.

ZOETE (A.). *De documenten in omloop bij het Belgisch kadaster (1835-1975)*. Brussel, 1979.

BONCQUET (W.). *De Administratie der registratie en domeinen en haar archief*. Handzame, 1971.

3.2. *Thematische zoekmiddelen*

In een “archiefgids” worden de bronnen gepresenteerd die nuttig zijn voor de studie van een bepaald onderwerp. Meestal wordt ook meteen doorverwezen naar relevante archiefbestanden en hun bewaarplaats.

Bepaalde archiefgidsen hebben de geschiedenis van een land of regio of een bepaalde periode op het oog. Een voorbeeld:

HERREBOUT (E.). *Quellen zur Geschichte der deutschsprachigen Gemeinschaft in ausländischen Archiven*. Brussel, 1993-1996, 12 dln.

Een lopend project van dit type in het Algemeen Rijksarchief (2006-2010) is de *Gids van de bronnen met betrekking tot de Eerste Wereldoorlog in België en Belgisch Congo. Guide des sources d'archives relatives à l'histoire de la Première Guerre mondiale en Belgique et au Congo belge*.

Andere gidsen focussen op een onderwerp, bijvoorbeeld de architectuur, de migratie of het gevangeniswezen:

LIBOIS (A.). *Les Archives de l'Architecture conservées par l'Etat en Belgique*. Brussel, 1974.

VERVAECK (S.). *Gids voor de sociale geschiedenis. Bronnen voor de studie van immigratie en emigratie. Hedendaagse Tijden. Deel I. Archiefbronnen bewaard in het Algemeen Rijksarchief*. Brussel, 1996.

ROTHIER (I.). *De gevangenisgids. Archiefgids betreffende de archieven van de Vlaamse penitentiaire inrichtingen*. Brussel, 2001.

Een beknopte vorm van een archiefgids is de “zoekwijzer”, een folder waarin de essentiële informatie voor een bepaald type onderzoek of een bepaalde bron bondig wordt weergegeven. Voorbeelden:

VELLE (K.). *Gevangenisarchieven*. Brussel, 1999.

DEPOORTERE (R.). *Archives judiciaires de la période contemporaine*. Brussel, 2000.

3.3. *Institutioneel-historische studies*

Elk archiefonderzoek start met de identificatie van de archiefvormers waarvan verondersteld wordt dat hun archief enig licht kan werpen op het gezochte onderwerp. De moeilijkheidsgraad van dit onderdeel van het onderzoek mag niet worden onderschat. Vaak wordt men geconfronteerd met een veelvoud aan archiefvormers die elkaar opvolgen of met elkaar verwant zijn. De regel dat bij een reorganisatie of een overdracht van bevoegdheden de archieven naar één of meer rechtsopvolgers worden overgedragen, blijft vaak theorie. In de realiteit worden archieven gewoon achtergelaten of worden ze ten onrechte meegenomen door één van de rechtsopvolgers. Ook werd de notie “archiefvormer” en “overdragende instantie” zowel door archiefbeheerders als archivariissen geregeld door elkaar gehaspeld. De opeenvolgende staatshervormingen en de daarbij horende opsplitsingen van bevoegdheden hebben de bewaargeschiedenis van bepaalde bestanden er niet eenvoudiger op gemaakt. Ondertussen doen archivariissen grote inspanningen om die ondoorzichtige conglomeraten die zich in de loop van laatste twee eeuwen hadden gevormd, uit elkaar te halen of tenminste via archievenoverzichten weer transparant te maken.

Ten einde de inventarisatie van archieven van de centrale administraties wetenschappelijk te onderbouwen en tegelijk het gericht zoeken in hun archieven te vergemakkelijken, startte het Rijksarchief in 1991 een institutioneel-historisch project onder leiding van achtereenvolgens I. Schoups, B. Desmaele en J.-M. Yante waarin de organisatie en de bevoegdheden van de ministeries vanaf 1830 systematisch werden onderzocht. De publicaties die hieruit voortvloeiden, komen in de navolgende hoofdstukken over de verschillende ministeriële departementen nog aan bod.

Nadien volgde een systematische doorlichting van de gerechtelijke organisatie. K. Velle gaf de aanzet met onderzoeken naar het openbaar ministerie, het vrederecht en de politierechtbank. Daarna volgden studies over het hof van beroep (R. Depoortere), de rechtbank van eerste aanleg (G. Gadeyne), de rechtbank van koophandel (E. Muys), de jeugdrechtbank (P. Boudrez en S. De Smet), het militaire gerecht (R. Depoortere) en de administratieve rechtscolleges (I. Sirjacobs en H. Vanden Bosch) (voor details, zie het hoofdstuk Justitie). Verder werd nog de politiehervorming (V. Soens) en de bijzondere jeugdzorg (P. Drossens) bestudeerd.

Een project over openbare instellingen werd in 2008 afgerond met de *Gids van de instellingen van openbaar nut in België. Guide des organismes d'intérêt public en Belgique*. Brussel, 2008, 5 dln.

Het opzet, de realisaties en publicaties van deze projecten kan men nalezen op <http://arch.arch.be> (Thuispagina. Onderzoek. Nationaal).

Het institutioneel historisch onderzoek vormt ook de basis voor de selectie en ontsluiting van archieven. De door het Rijksarchief gepubliceerde selectielijsten worden ingeleid met een hoofdstuk over competenties. Voorloper en model is de selectielijst voor gemeenten:

MARECHAL (G.), ed. *Bewaring en vernietiging van gemeentearchieven. Richtlijn en advies. Conservation et destruction des archives communales. Directives et recommandations*. Brussel, 1986-1993.

Een ander voorbeeld zijn de archiefbeheersplannen voor de beleidsdomeinen van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap uitgevoerd tussen 2003 en 2007 door het IAVA-project (zie de lijst op <http://arch.arch.be>; Thuispagina. Publicaties. Archiefbeheersplannen en selectielijsten).

Tot de voorbereidende werkzaamheden van een inventarisatieproject behoort vanzelfsprekend een diepgaand institutioneel onderzoek, zoals bijvoorbeeld uitgevoerd in:

VLEESCHOUWERS (C.). Administratieve evolutie van het bestuur van het zeewezen, 1830-1978, in *ABB*, 1978, p. 504-540 en 1979, p. 84-101.

Doorgaans worden de onderzoeksresultaten niet als een zelfstandige studie gepubliceerd maar opgenomen in de inleiding op de inventaris. Sinds de introductie omstreeks 2000 van de internationale regels voor het beschrijven van archieven, bekend als ISAD(G), is een beschrijving op bestandsniveau een verplicht onderdeel van een archieftoegang. De algemene beschrijving op het hoogste niveau omvat o.m. de identificatie van de archiefvormer(s), een korte uiteenzetting over organisatie en bevoegdheden, de beheersgeschiedenis en de gebruiksmogelijkheden van het archief.

4. Organisatie van het archiefwezen

4.1. Wettelijk kader

De organisatie van het openbaar archiefwezen werd vastgelegd in de archiefwet van 1955 en uitgewerkt in het koninklijk besluit van 1957. Om deze

sterk verouderde wet aan te passen aan de nieuwe inzichten inzake archiefbeheer en aan de gewijzigde vraag vanwege het publiek werd bij wet van 6 mei 2009 (Wet houdende diverse bepalingen, art. 126-132) een aantal wijzigingen aangebracht. In haar geamendeerde vorm bepaalt de wet dat archieven van hoven en rechtbanken, Raad van State, rijksbesturen en provincies en van de openbare instellingen die aan hun controle en administratief toezicht zijn onderworpen, in de regel naar het Rijksarchief worden overgebracht als ze 30 (voorheen 100) jaar oud zijn. Archieven van gemeenten en particulieren kunnen bij het Rijksarchief in bewaring worden gegeven. Alle overheidsarchieven, ongeacht het bestuursniveau of het statuut, staan onder toezicht van de Algemeen Rijksarchivaris. De wetwijziging wordt operationeel na de publicatie van de uitvoeringsbesluiten met betrekking tot de overbrenging, de raadpleging en het uitoefenen van het toezicht op de openbare archiefvormers. Zoals voordien is de wetgevende macht niet aan de archiefwet onderworpen. Ook de status van kabinetarchieven blijft onduidelijk zodat deze ook bij particuliere archiefdiensten in bewaring kunnen worden gegeven. Inmiddels hebben de gemeenschappen en gewesten eveneens een eigen decreet/ordonnantie uitgevaardigd op het onder hen ressorterende overheidsarchief.

Naast de archiefwet zijn er nog tal van andere wet- en regelgevende bepalingen die betrekking hebben op de zorg en het beheer van archieven, zoals de overdracht aan het Rijksarchief van de minuten en repertoria van notarisakten die wordt geregeld door de wet van 25 ventôse jaar xi, laatst gewijzigd in 1999.

4.2. Overheidsarchieven

De overheidsarchieven worden ingedeeld per bestuursniveau: rijksarchieven, archieven van gewesten en gemeenschappen, provinciale archieven en archieven van gemeenten en andere plaatselijke organen zoals polders en wateringen en OCMW's. Vaak hebben grote openbare instellingen, zoals de Nationale Bank, een eigen archiefdienst.

Het "Algemeen Rijksarchief en Rijksarchieven in de Provinciën", kortweg het Rijksarchief, is een federale wetenschappelijke instelling die conform de archiefwet belast is met de verwerving en bewaring van archief en met het toezicht op alle openbare archiefvormers. De instelling bestaat uit het Algemeen Rijksarchief te Brussel en uit 19 rijksarchieven verspreid over het gehele land. Zijn organisatie en geschiedenis kan men nalezen in:

COPPENS (H.), LAURENT (R.). *Het Rijksarchief in België. 1796-1996. Geschiedenis van de instelling en bio-bibliografisch repertorium van de archivariissen. Les Archives de l'État en Belgique. 1796-1996, Histoire de l'institution et répertoire bio-bibliographique des archivistes.* Brussel, 1996.

Voor recente ontwikkelingen kan men terecht op de reeds vermelde website van het Rijksarchief.

Ingevolge het Archiefbesluit van 1957 staan de Archiefdienst van Buitenlandse zaken (www.diplomatie.be) en het Koninklijk Museum voor het Leger en de Krijgsgeschiedenis (www.klm-mra.be) zelf in voor de bewaring van het archief

van respectievelijk de departementen Buitenlandse zaken en Defensie (zie elders in dit boek).

Op federaal niveau speelt het SOMA of Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (www.cegesoma.be) een bijzondere rol voor de acquisitie, ontsluiting en studie van het documentaire erfgoed met betrekking tot de geschiedenis van de twintigste eeuw en in het bijzonder van de Tweede Wereldoorlog. Vermeldenswaard zijn nog de speciale collecties van de Koninklijke Bibliotheek en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika.

Alle Vlaamse provincies en grote steden en gemeenten en enkele OCMW's beschikken over een eigen, voor het publiek toegankelijke archief.

4.3. Particuliere archieven

Naast het openbare archiefwezen hebben de particuliere archief- en documentatiediensten een groeiend aandeel in de bewaring en ontsluiting van particuliere archieven. Ze komen aan bod in de algemene inleiding over de bronnen afkomstig van private instellingen.

5. Overzichten van archiefbewaarplaatsen

Namen, adressen en een korte typering van de collectie van ongeveer 1400 archiefdiensten, bibliotheken en documentatiecentra in Vlaanderen en Brussel vindt men in de *Vlaidocgids* of *Vlaamse Bibliotheek-, Archief- en Documentatiegids*. Behalve in boekvorm (tot 2008) is deze gids ook via de website van de VVBAD bevroegbaar. Een directe verbinding met de websites van archiefdiensten kan worden gelegd via de Nederlandse portaalsite www.archiefnet.nl. De gedrukte overzichten voor Vlaanderen en Brussel zijn nu volstrekt verouderd. Voor Wallonië blijft volgend werk niettemin nuttig:

DEBRUYN (J.). *Gids van de stads- en gemeentearchieven in België. Guide des archives des villes et communes en Belgique, Vol. 2: Communes francophones et bilingues*. Brussel, 1985.

Op de thuispagina van de website van het Rijksarchief (<http://arch.arch.be>) vindt men informatie voor het Rijksarchief als geheel (organisatie, taken en activiteiten, onderzoeksmethoden, zoekrobot, publicaties en praktische informatie) en voor elk Rijksarchief afzonderlijk (Thuispagina. Archiefbewaarplaatsen).

6. Het klassieke toegangenapparaat

6.1. Archievenoverzichten

De bestanden die zich in een archiefbewaarplaats bevinden, worden op het hoogste niveau ontsloten door een archievenoverzicht en, bij gebrek daaraan, door een lijst van beschikbare toegangen.

Voor de hedendaagse bestanden van het Algemeen Rijksarchief ontbreekt alsnog een algemeen bestandenoverzicht. Door de oprichting van rijksarchieven te Brussel (Anderlecht), Leuven en Louvain-la-Neuve is de collectie van het Algemeen Rijksarchief gereduceerd tot de archieven van de federale regering

en haar rechtsvoorgangers en tot particuliere archieven en collecties van nationaal belang. De archievenoverzichten daterend van vóór ca. 1998 dienen dus met grote omzichtigheid te worden geraadpleegd. Voor persoonsarchieven biedt volgend werk een uitgebreid overzicht:

D'HOORE (M.). *Archives de particuliers relatives à l'histoire de la Belgique contemporaine (de 1830 à nos jours)*. Brussel, 1998.

In afwachting van het tot stand komen van een algemeen archievenoverzicht kan men zijn toevlucht nemen tot de *Staat van de ontsluiting. Etat de l'ouverture à la recherche* van departement I: Binnenlandse zaken (VII: G. Maréchal, 1999); Raad van State, Justitie, gevangeniswezen (VIII: R. Depoortere, 2000); Middenstand en Landbouw (IX: P.-A. Tallier, 2000); Instellingen van de Eerste Wereldoorlog (XII: P.-A. Tallier, 2002²); particulieren (XIII: L. Bernardo y Garcia, 2004²). Voorlopig dient men zich te behelpen met:

DE MECHELEER (L.). *Overzicht van de archieftoegangen in de leeszaal van het Algemeen Rijksarchief. Toestand op 1 januari 2008*. Brussel, 2008.

De meeste rijksarchieven in de provinciën beschikken over een recent archievenoverzicht waarin de naam, plaats, datering en omvang van het bestand en de beschikbaarheid van toegangen, een korte beschrijving van de organisatie en de bevoegdheden van de archiefvormer, een overzicht van de inhoud van het bestand en een literatuuropgave wordt opgenomen. Voor Vlaanderen zijn archievenoverzichten beschikbaar voor de rijksarchieven van Antwerpen (E. Houtman, 2006), Beveren (J. Verschaeren, 2002; M. Preneel, 2006), Brugge (M. Vandermaesen, 1998-2002, nog af te werken), Kortrijk (H. Van Isterdael, 2002, beknopt) en Ronse (B. Augustyn, 2002). De overzichten van de rijksarchieven te Gent, Hasselt en Leuven zijn in voorbereiding. In Wallonië en de Duitstalige gemeenschap zijn de meeste overzichten afgewerkt: Aarlen (P. Hannick, 1996, beknopt), Luik (J. Pieyns, 1997, beknopt), Doornik (B. Desmaele, 1999), Eupen (A. Minke, 2000), Namen (E. Bodart, 2004, nog af te werken), Bergen (L. Honnoré en P.-J. Niebes, 2006-2008, nog af te werken), Saint-Hubert (T. Scholtès, 2008) en Louvain-le-Neuve (J. Godinas en C. Henin, 2009). Voor een overzicht van de archieven van het Rijksarchief te Brussel (Anderlecht) moet men voorlopig teruggrijpen naar de oudere overzichten van het Algemeen Rijksarchief. Men raadplege de website van het Rijksarchief onder bewaarplaatsen voor de laatste stand van zaken.

De ontsluiting door middel van een repertorium van toegangen geraakt in onbruik. Voor het Rijksarchief staat het meest recente overzicht in de algemene bibliografie van de publicaties:

DEVOLDER (K.), VERACHTEN (L.). *Publicaties van het Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën 1831-2003. Publications des Archives générales du Royaume et Archives de l'Etat dans les Provinces*. Brussel, 2004.

6.2. *Archiefinventaris*

De archiefinventaris is de toegang bij uitstek op een archiefbestand. De eigenlijke inventaris wordt voorafgegaan door een inleiding waarin de geschiedenis

van de archiefvormer, zijn taken en competenties, de archiefvorming, de ordening en bewerking van het archief en onderzoekstips aan bod komen (zie boven). Het verdient aanbeveling om eerst deze inleiding na te lezen alvorens op zoek te gaan naar detailinformatie in de eigenlijke inventaris.

De inventaris zelf is een systematisch ingedeeld geheel van beschrijvingen van archiefbestanddelen. De systematiek wordt ontleend aan de ordening toegepast door de archiefvormer of, indien sporen daarvan ontbreken, aan de organisatievorm en/of aan de activiteitsterreinen die door de archiefvormer werden bestreken. Terecht merkten Muller, Feith en Fruin, de aartsvaders van de archivaliek, in 1898 op dat een inventaris een wegwijzer is die een overzicht biedt van de inhoud van het archief en geen beschrijving geeft van de inhoud van de stukken. In een archiefomgeving worden archiefstukken die voortvloeien uit dezelfde rechtshandeling of hetzelfde werkproces of die hetzelfde onderwerp betreffen, immers samengevoegd tot één archiefbestanddeel dat als één eenheid wordt beschreven. Bij de beschrijving ervan wordt getracht de inhoud in één woord of hooguit één zin samen te vatten.

Een grondig archiefonderzoek impliceert dat niet alleen de onderwerpsmatige rubrieken van de inventaris worden uitgeplozen. Veelal vangt de inventaris aan met algemene series zoals briefwisseling, notulen van vergaderingen, besluiten, jaarrapporten, statistieken en dergelijke. Dit onderdeel vormt het kernarchief dat in de regel slechts summier en formeel wordt beschreven (bijvoorbeeld “Notulen van de bestuursvergadering, 1895-1899, 1 band”). De archiefgebruiker dient er zich rekenschap van te geven dat zijn onderwerp in deze algemene series evenzeer aan bod kan komen. Zonder een nadere toegang is de raadpleging ervan echter een arbeidsintensieve bezigheid.

6.3. Nadere toegangen

Het meest gedetailleerde niveau van ontsluiting vindt men in de “nadere toegang”, waarin de inhoud van afzonderlijke archiefbestanddelen of archiefstukken toegankelijk wordt gemaakt. Ze kunnen reeds door toedoen van de archiefvormer zijn opgemaakt. Deze heeft er immers alle baat bij dat de algemene series zoals notulen en briefwisseling toegankelijk bleven door middel van inhoudsopgaven, agenda’s, indicateurs, indices, enz.

Naast deze eigentijdse nadere toegangen leveren ook archiefdiensten, daarin bijgestaan door groepen vrijwillige medewerkers, grote inspanningen om het archiefmateriaal uit formeel beschreven series inhoudelijk te ontsluiten op onderwerpen of personen.

7. Digitale toegankelijkheid

Het opsporen van historische informatie is de laatste jaren ingrijpend veranderd. De modale onderzoeker wendt zich spontaan tot een zoekmachine op het internet en pas nadien zal hij er een archieftoegang in boekvorm op naslaan. Deze ontwikkeling was reeds ingezet bij het verschijnen van de vorige editie van dit handboek in 1999 maar is ondertussen alleen maar versterkt en versneld.

Naarmate informatie uit archiefbeheerssystemen, archievenoverzichten en toegangen wordt geïntegreerd in een grote, publiek bevroegbare archiefdatabank wordt de raadpleging in veel archiefdiensten verlegd van de papieren toegang naar het computerscherm. De onderzoeker dient er echter rekening mee te houden dat op het scherm slechts heel partiële resultaten verschijnen aangezien de meeste archiefdiensten nog maar een fractie van hun collectie op het web hebben. De zoekgang via de digitale snelweg is niet meer dan een snelle verkenning. Voor een diepgaand onderzoek zal men met geduld en doorzettingsvermogen de kronkelpaden van de klassieke heuristiek moeten blijven bewandelen.

Archieven van particuliere origine worden op bestandsniveau ontsloten in “Archiefbank Vlaanderen” (www.archiefbank.be). In deze sinds 2005 operationele online databank worden tal van private archieven van personen, families, verenigingen en particuliere instellingen die bewaard worden in Vlaanderen en Brussel, evenals de in het buitenland bewaarde archieven die verband houden met die regio’s, opgenomen in de gestandaardiseerde ISAD(G)-vorm.

Een aantal grotere archief- en documentatiediensten zijn begonnen met het digitaal toegankelijk maken van hun collectie. Niettegenstaande verschillen in de omvang van de toepassing, de werking van de zoekrobot en de presentatie op het scherm vertoont de algemene zoekgang grote gelijkenissen. Via het zoekscherm krijgt men een overzicht van archiefbestanden met op het hoogste niveau een beknopte bestandsbeschrijving en de opgave van de toegangen. In het Rijksarchief wordt de ruimere bestandsinformatie, zoals die in de uitgegeven archievenoverzichten voorkwam, voorlopig gepresenteerd in de vorm van een pdf-bestand. Na het aanklikken van de naam van het bestand of de titel van de toegang verschijnt de toegang in pdf-formaat, die dan kan worden geconsulteerd als een conventionele toegang. In een meer uitgewerkte versie wordt men binnengeleid in de databank en doorloopt men de toegang via piramidale zoekstructuren of zoekt men via woorden in de tekst. Bij de integratie van de toegang in een databank dient de databankbouwer er angstvallig over te waken dat de context van de beschrijving (structuur van het bestand, bovenliggende beschrijvingslagen tot en met de archiefvormer) niet verloren gaat. Voor een staalkaart van de toepassingen, zie bijvoorbeeld het stadsarchief van Antwerpen (<http://stadsarchief.antwerpen.be> of www.FelixArchief.be), het Rijksarchief of KADOC (zie webadressen hierboven).

Archiefdiensten leveren grote inspanningen om de vaak geconsulteerde of de meest bedreigde documenten te digitaliseren en deze via het internet beschikbaar te stellen. We staan nog maar aan het begin van deze ontwikkeling waarbij men van een beschrijving kan doorklikken naar de afbeelding van het gewenste stuk.

De digitalisering van nadere toegangen op personen en onderwerpen is, vergeleken bij de integratie van een inventaris in een databank, een stuk eenvoudiger. Om snel vooruit te gaan kiezen nogal wat archiefdiensten voor deze weg. Als voorbeeld kan men op de thuispagina van het Rijksarchief de toepassing “Zoeken naar personen” consulteren.

